

2. Ryff, C. D. & Keyes, C. L. M. (1995). The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719–727.

Shyshko N. S. Interconnection between structural components of psychological well-being and purposes of internet usage by high school pupils

The purpose of this article is to analyze the interconnection between Internet usage purposes and psychological well-being of high school pupils. Psychological well-being is considered as a complex parameter, that is why special attention is brought to particular parameters which are connected with Internet usage purposes. It is determined that high school pupils with low level of psychological well-being less consciously define their Internet usage purpose and more frequently use the Internet for escapism. Compared to the age mates, they are more often inclined to use Internet under the influence of others, but more rarely use Internet to maintain existing relationships with friends and family. Based on correlation analysis between different components of the psychological well-being and Internet usage purposes three risk groups of decline in psychological well-being were defined; a strategy of psychological manipulation for its correction was proposed.

Keywords: high school pupils, psychological well-being, Internet usage purposes.

© Шижко Н. С.

Л. В. Никоненко

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДЦЮ МЕДІАПРАКТИК
ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО ЗМІСТУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ
ВІЙНИ**

Представлено результати дослідження особливостей реалізації молоддю медіапрактик активного типу політико-правового змісту в умовах гібридної війни. Наведено опис, приклади та особливості реалізації впродовж 2013–2016 років таких медіапрактик: груп координації; медіазвернень; “стьюбінгу”; поширення соціально значущої інформації; фейків; ведення експертних блогів; атак, спрямованих на віртуальне ураження опонентів; гри в комп’ютерні ігри та побудови віртуальних світів. На основі теоретичного аналізу, експертного опитування, контент-аналізу матеріалів глибинних індивідуальних та групових інтерв’ю виділено функції медіапрактик: інформаційну, комунікативно-координаційну, рекреаційну, творчу, емоційно-катарсичну, професійно-соціалізаційну. Показана значущість внеску молодіжних спільнот у протидію інформаційним атакам, що здійснюються в умовах гібридного протистояння РФ та України.

Ключові слова: медіапрактики, молодіжні спільноти, політико-правова свідомість, інформаційна війна.

Проблема. Зростання ролі медіавпливів у проблемних політико-правових ситуаціях знаменує перехід від війн за територію і засоби виробництва до війн інформаційних, яким притаманна насамперед конкуренція за інформаційний простір. Гібридне протистояння між Україною і РФ наочно ілюструє поступову ескалацію різнотипних невоєнних видів агресії (економічні санкції, дипломатичний і політичний тиск тощо) за активного медіасупроводу кожного із цих етапів. Самі ж воєнні дії стають можливими завдяки реалізації поетапних стратегій, які передбачають низку довготривалих дій, акцій та заходів, що супроводжуються інформаційним “розігрівом” медіаспоживачів по обидва боки кордону.

Ще однією особливістю гібридної війни є збереження комунікацій у переважній більшості сфер довоєнної співпраці між країнами, залученими в протистояння (нерозірвані дипломатичні стосунки, економічна співпраця, культурний обмін, транспортне сполучення тощо). Це призводить до розмитості та недиференційованості образів “агресор”, “ворог”, “жертва агресії”, “союзник”, що суттєво ускладнює повноцінний інформаційний спротив та створення стратегії, яка б мала не реактивний, а випереджувальний характер.

Тематика інформаційних геополітичних війн у психологічній науці цікавила дослідників завжди. Механізми маніпулювання свідомістю, окремі прийоми та засоби ведення інформаційних війн вивчали, зокрема, Г. В. Грачов, В. В. Кара-Мурза, І. А. Негодяев, Г. Г. Почепцов, В. І. Соловей, А. М. Хасанов та ін. Тема інформаційних впливів представлена і в працях європейських та американських колег (Д. Брайант, С. Томсон, Я. Шмідт та ін.). Чималий науковий доробок у галузі медіапсихології мають також і українські вчені (О. Т. Боришполець, О. Л. Вознесенська, О. А. Ліщинська, О. Л. Мерзлякова, Л. А. Найдьонова, П. Д. Фролов та ін.). Окремі дослідження (О. В. Сидоренко, В. О. Татенко) присвячено стратегіям особистісної протидії маніпуляціям, вибудовування суб’єкт-суб’єктної взаємодії, застосування яких дає змогу індивідуальним, груповим суб’єктам політико-правового та геополітичного процесу відновлювати суб’єктність в інформаційному просторі, успішно відстоювати власні потреби та інтереси.

Цікавлять психологів і наслідки медіавпливів на свідомість. Дослідники об’єднали їх у групи, сформовані за принципом схожості ефектів у когнітивній, емоційній, ціннісній, психофізіологічній, поведінковій сферах особистості [8; 13]. Політико-правова свідомість як сфера суспільної чи індивідуальної свідомості, що включає, за З. Ф. Сіверс, знання права і розуміння політики, ставлення до права та політики, правової і політичної діяльності, суспільно-правових інсти-

тутів, у гібридному протистоянні є однією з головних мішеней медіа-маніпуляцій. Саме тому потреба виокремлення медіапрактик, які реалізує молодь для протидії маніпуляціям, визначає соціальну і наукову актуальність нашого дослідження.

Мета статті: здійснити огляд медіапрактик політико-правового змісту, передусім активного типу, які реалізує молодь в умовах гібридної війни.

Молодь та окремі молодіжні спільноти, їхні медійні практики традиційно перебувають у фокусі уваги соціально-психологічних досліджень. Це зумовлено тим, що:

- у цій соціальній групі відбувається активне формування та поширення дискурсу майбутнього, яке молоде покоління, власне, і втілює впродовж свого подальшого життя;

- завдяки віковим особливостям молодіжні спільноти мають значний мобілізаційний потенціал, який реалізується сформованими мережами взаємодії;

- в умовах цифрової нерівності молодь володіє знаннями та вміннями щодо оперування різними гаджетами, що істотно полегшує їй доступ до інформаційного контенту політико-правового змісту (на відміну від старшого покоління, яке здебільшого використовує ТБ, радіо та газети);

- молодь особливо вразлива до деструктивних інформаційних впливів, оскільки ще не має достатнього життєвого досвіду та усталених способів протидії маніпуляціям.

Попередній теоретичний аналіз та узагальнення дають нам підстави розглядати *медіапрактики як стереотипізовану та впорядковану активність, метою якої є оперування масивами медіаконтенту, що містить інформацію про події, соціальні явища і процеси в соціумі, через включеність суб'єкта у взаємодію з інформаційними ресурсами, користування медіапродуктами завдяки використанню медіазасобів.* Критеріями, що визначають медіапрактики, вважаємо: 1) впорядкованість і стереотипізованість сукупності навичок взаємодії у медіапросторі; 2) загальноприйнятність для спільнот, які їх реалізують; 3) цілеспрямовану, суб'єктну активність у медіапросторі [6].

Відповідно медіапрактики класифікують за такими критеріями:

- *за суб'єктністю* (індивідуальні, групові; практики спільнот);
- *за динамікою розгортання в часі* (короткотривалі, довготривалі; медіапрактики як стиль життя тощо);
- *за якістю впливу на особистість та соціальне середовище* (конструктивні/деструктивні);
- *за функціональністю* (поліфункціональні, монофункціональні);

- за спрямуванням комунікації (інгрупові, аутгрупові, міжгрупові);
- за каналами сприймання медіапродукту (візуально-статичні, візуально-динамічні; візуально-аудіальні; текстові; комбіновані);
- за ступенем активності медіакористувача (активні, реактивні, пасивні);
- комбіновані медіапрактики (за певним параметром класифікації).

Під найвищим ступенем активності розуміють створення суб'єктом медіаконтенту з подальшим його розміщенням, просуванням в інформаційному просторі. Реактивна активність передбачає реагування на медіапродукцію, створену іншими (коментування, перепост, обговорення тощо). Натомість пасивний рівень активності характеризується одноосібним споживанням (читання, перегляд, прослуховування або комбіноване сприймання медіаконтенту) [2].

На базі 10 вищих навчальних закладів м. Києва протягом 2015–2016 років було проведено дослідження, метою якого було з'ясувати особливості медіаповедінки молоді в сучасних умовах. Основну групу досліджуваних склали студенти 3, 4 і 5-го курсів. Вибір зумовлений активною роллю представників студентської спільноти в подіях “Революції гідності” 2013–2014 років. До участі в глибинних інтерв'ю було залучено 15 студентів, у 4 групових інтерв'ю взяли участь 16 осіб. Учасниками експертного опитування стали 428 респондентів.

Серед основних завдань дослідження були такі: 1) виокремити медіапрактики активного типу та особливості їхньої реалізації молоддю в умовах гібридної війни; 2) з'ясувати, які особистісні та групові потреби задовольняли студенти, застосовуючи медіапрактики політико-правового змісту; 3) визначити, які функції виконують медіапрактики політико-правового змісту активного типу в умовах гібридного протистояння між РФ та Україною; 4) з'ясувати поширеність медіапрактик активного типу в студентській спільноті.

Аналіз матеріалів, отриманих під час індивідуальних, групових глибинних інтерв'ю, експертного опитування, дав змогу виділити ті активні медіапрактики політико-правового змісту, які представники молоді реалізовували впродовж 2013–2016 років: групи координації, медіазвернення, поширення соціально значущої інформації, “стьюбінг”, ведення експертних блогів, атаки на віртуальне враження опонентів, створення віртуальних світів і комп'ютерні ігри, комбіновані медіапрактики активного типу. Розгляньмо більш детально їхню суть та особливості застосування в умовах гібридного протистояння.

Групи координації – самоорганізовані віртуальні медійні спільноти, створені для розв'язання значущих для її членів проблемних си-

туації (у тому числі і політико-правового характеру). За класифікацією це поліфункціональна, комбінована медійна практика активного типу, у межах якої можуть бути реалізовані інші типи медіапрактик. У медійному просторі групи координації представлені у вигляді сайтів або тематичних груп у соціальних мережах.

Значимо, що кожен навчальний заклад та переважна більшість навчальних груп мають власні групи координації в соціальних мережах, які разом утворюють розгалужену мережу осередків комунікації молоді. Так, 93,4% опитаних повідомили, що їхні навчальні групи мають віртуальні групи в соціальних мережах. Вважаємо, що це значно підвищує мобілізаційний потенціал молодіжних спільнот і може бути використано як для вирішення конструктивних політико-правових завдань, так і для організації маніпулятивно нав'язаних деструктивних або провокативних акцій.

Приклади. Впродовж останніх двох років групи координації активно використовують для організації життєдіяльності спільнот у складних життєвих умовах: у період воєнних дій; вимушеного переселення з окупованих територій; організації життя в окупації (групи “Донбас SOS”; “Волонтерська сотня” тощо). Про таке застосування під час глибинних інтерв'ю розповідали студенти, які перевелися на навчання у м. Київ з тимчасово окупованих територій. З'ясування безпечних шляхів евакуації; отримання соціальної, правової, юридичної допомоги; організація волонтерської активності; формування нових мереж особистої підтримки; підтримка стосунків з тими, хто залишився в окупації; професійна соціалізація на новому місці проживання – усі ці життєві завдання реалізуються молоддю завдяки групам координації.

В умовах гібридної війни групи координації використовуються також для розвідувальної діяльності щодо осіб, груп або спільнот, безпосередньо або опосередковано задіяних у воєнних операціях (наприклад, сайт “Миротворець”). Прикладом реалізації молоддю цієї медіапрактики є сайт “Армія Новороссиі”, яку створив 15-річний школяр, завдяки чому за короткий проміжок часу було зібрано інформацію про особисті дані близько 2000 прихильників самопроголошених “ДНР-ЛНР” [10].

Медіазвернення – це створення, оприлюднення та популяризація контенту для декларування політико-правової позиції, пояснювально-агітаційної роботи та самовираження, спонукання медіакористувачів до певних дій, поведінки або політичного вибору. За класифікацією це індивідуальна або групова медійна практика активного типу.

Медіазвернення активно використовують під час гібридного

протистояння РФ і України як досвідчені політики, так і студентська молодь. Особливістю реалізації в сучасних умовах медіапрактик цього типу є дискурс ціннісного конфлікту та воєнного протистояння, що виявляється в закликах чинити або не чинити опір воєнній агресії; спростування певних ідеологічних гасел, що “виправдовують” війну.

Приклади. Промова предстоятеля РПЦ Кирила (в миру В. Гундяєва) щодо окупації АР Крим демонструє використання медіазвернень в умовах гібридної війни. Медіазаклик до вірян УПЦ МП не чинити опір агресії РФ ґрунтувався на пропагандистському гаслі про українців та росіян як єдиний народ, навіки об’єднаний спільною долею. А. Дмитрук своїм віршованим медіазверненням “Нікогда мы не будем братьями!” [3] суттєво послабила вплив цієї тези, що викликало в російському медіапросторі бурхливі обговорення та потребу в нейтралізації цього медіапродукту (відомі щонайменше чотири віршовані відповіді, створені російськими медіакористувачами).

Створення медіазвернень може бути ініційоване централізовано як інституціональній захід керівництвом навчального закладу або певними партійними організаціями (винагорода – залік або інші види заохочення). Відеозвернення бурятських студентів (“Бойові буряти Путіна”) до мешканців України щодо участі представників бурятської народності в бойових діях на Сході України – приклад застосування медіазвернень у такому контексті [9].

Через щирість, креативність медіаконтент, створений представниками молодіжних спільнот (і студентами зокрема), здатен впливати на дискурс обговорення суспільно-політичних тем та змінювати його як у внутрішньодержавному, так і геополітичному інформаційних просторах.

Поширення соціально значущої інформації – створення та оприлюднення медіаконтенту, що містить інформацію, яка актуалізує увагу суб’єктів політико-правової взаємодії та широкого загалу медіакористувачів до значущих або проблемних політико-правових ситуацій. За класифікацією це комбінована медійна практика активного типу. Може бути реалізована індивідуально, певним груповим суб’єктом або спільнотою.

Прикладом реалізації студентами цієї медіапрактики є фіксація та оприлюднення медіаконтенту про примусове доправлення у віськомат студентів гуртожитків НТУУ (“КПІ”) із застосуванням протизаконних дій (вторгнення в помешкання без пред’явлення належних документів, використання кайданок, виведення на вулицю без надання можливості вдягнути відповідний до погоди одяг тощо). Результатом застосування медіапрактики був публічний скандал та вибачення представників військового комісаріату [1].

Інколи під виглядом поширення соціально значущої інформації оприлюднюють контент, спрямований на дезінформацію, емоційну дестабілізацію медіакористувачів (ідеться про так звані *фейки*). Цей вид медійних практик призводить до виникнення інформаційного шуму, формування інформаційного стресу та може спричинити знецінення, ігнорування справді правдивої і важливої інформації. Під час глибинних інтерв'ю ми не знайшли підтвердження фактів створення фейків студентами, що, однак, не виключає такої можливості.

Стьобінг¹ – нівелювання інформаційних повідомлень ідеологічного супротивника за допомогою гумористичного, саркастичного, іронічного висміювання та гіперболізації певного інформаційного повідомлення, доведення його до абсурду. За класифікацією це короткотривала медійна практика активного типу, яка може бути реалізована індивідуально, групою або спільнотою. За типами медіаконтенту стьобінг може бути представлений як аудіальна, текстова, візуально-статична, візуально-динамічна, комбінована медійна продукція.

В умовах гібридної війни стьобінг активно використовують для нейтралізації інформаційних атак, спрямованих на зниження або підвищення мобілізаційної готовності спільнот, залучених у протистояння. За період з 2013-го по 2016 р. таких прикладів накопичено достатньо: “Зняли з потяга, відправили в Національну гвардію”; “Земля і раби для карателів” тощо. Прикладом текстового стьобінгу є творчість блогера Look_Gorkiy (“Горе луковое”), який пише тексти, спрямовані на російськомовного читача. Висміювання та гіперболізація інформаційних тез російської пропаганди зорієнтовані як на українських користувачів, так і на читачів з РФ. Як часто молодь застосовує цю медіапрактику слід іще з'ясувати.

Ведення експертних блогів полягає у створенні та оприлюдненні медіаконтенту аналітично-описового змісту, що висвітлює та інтерпретує події або тенденції в політико-правовому просторі і може містити обґрунтовані прогнози, експертне моделювання сценаріїв розвитку ситуації. За класифікацією це індивідуальна медійна практика активного типу.

Прикладом, який ілюструє реалізацію цього типу медіапрактик, може бути медійна активність О. Пономаря (головні тези: план “Ана-

---

¹ Стьоб – стиль спілкування, коли активно, але не в агресивній формі використовують парадокси, іронію, насмішки чи навіть знущання над співбесідником [1].

конда”, проект “Вітрина”); Ю. Бірюков детально описує хід реформування Міністерства оборони України; О. Степова в гумористично-ліричному стилі розповідає про життя на тимчасово окупованих територіях проукраїнськи налаштованих мешканців Донбасу та їхню взаємодію з окупантами.

Молодь, і студенти зокрема, також ведуть експертні блоги. Про активне використання знань, отриманих під час навчання у ВНЗ (з політології, соціальної роботи, журналістики, філології), для написання експертних блогів під час глибинних інтерв'ю розповідали, наприклад, п'ять студентів. Тематика, яку вони висвітлювали, стосувалася подій “Революції гідності” 2013–2014 років, аналізу воєнно-політичної ситуації тощо. Хоча імена авторів-початківців поки що не відомі широкому загалу, а їхні медіааудиторії за своїм охопленням поступаються перед аудиторіями відомих блогерів, певний посильний внесок у протидію маніпуляціям політико-правового змісту вони, безперечно, роблять. Зауважимо, що практичне застосування професійних знань сприяє успішній професійній соціалізації молоді [7].

Атаки, спрямовані на віртуальне ураження опонентів, – цілеспрямовані дії, метою яких є унеможливлення або максимальне ускладнення медіаактивності політико-правових суб'єктів або користувачів, які в інформаційному просторі дотримуються певної ідеологічної позиції та просувають відповідні до цієї позиції гасла. Медійна практика може здійснюватись індивідуально або завдяки узгодженим діям представників окремих груп чи спільнот. За класифікацією це короткотривала комбінована медіапрактика активного типу.

Приклади. Після блокування сайту *ex.ua* (2013 р.) молодіжні спільноти, які є основними користувачами ресурсу, здійснили потужні DDOC-атаки на урядові сайти (Президента України, Міністерства юстиції України тощо), що заблокувало їхню роботу на період залагодження конфліктної ситуації в правовому полі. Епізод продемонстрував надзвичайно високий мобілізаційний потенціал молодіжних спільнот у випадку перешкоджання реалізації їхніх потреб та інтересів.

В умовах гібридної війни цю медійну практику використовують не тільки для перешкоджання інформаційним атакам, а й щодо окремих суб'єктів воєнних дій. Самоорганізована група “Українські кібервійська”, що координується блогером “Eugene Dokukin”, здійснює блокування ресурсів, що пропагують ідеї сепаратизму; веде інформаційну розвідку та інші види активності, що ускладнюють медіаактивність прихильників “ДНР-ЛНР” [4].

Створення віртуальних світів, гра в комп'ютерні ігри – програння у віртуальному самосконструйованому або створеному на

професійній основі просторі певних життєвих або ігрових стратегій, які можуть відображати і політико-правові процеси в суспільстві. За класифікацією це довготривала медійна практика активного типу, яку реалізують віртуальні спільноти. Згідно з даними опитування 5,8% студентів часто або постійно практикують такий вид медійної активності.

Приклади. Яскравою ілюстрацією комп'ютерних ігор, які можуть бути використані для впливу на політико-правову свідомість молоді в умовах гібридної війни, є гра “Майдан” (дійові особи: бійці підрозділу “Беркут”, учасники акцій протесту; місце дії – Україна, 2017 рік) [11]. Медіапродукт створено в РФ після подій “Революції гідності”. В українському сегменті цей тип медіапрактик представлений грою “Хамське яєчко” (дійові особи: В. Янукович; міліціонери, що захищають його власними тілами; протестувальники, які жбурляють у нього віртуальні яйця) [5]. Робити висновок, що ця гра стала прообразом подій, у яких відсторонення від влади В. Януковича відбулося внаслідок силових акцій протесту (у т. ч. і в результаті жбурлення уламків бруківки), було б, на нашу думку, передчасно. Однак такої можливості ми й не виключаємо. Тому роль комп'ютерних ігор у становленні політико-правової свідомості молоді ще слід досліджувати.

У результаті проведеного дослідження було визначено частоту реалізації респондентами медіапрактик активного типу в період 2013–2016 років, а також частку тих, хто реалізовував ту чи ту медіапрактику (у табл. медіапрактики розташовані відповідно до ступеня їхньої поширеності серед опитаних).

З огляду на результати теоретичного аналізу, на основі фіксації даних глибинних індивідуальних та глибинних інтерв'ю, а також експертного опитування було виділено такі функції медіапрактик:

1) *інформаційну* (поширення, спростування, знецінення інформації політико-правового та воєнно-політичного змісту; дезінформація тощо);

2) *творчу* (створення, розміщення та популяризація власних робіт);

3) *комунікативно-координаційну* (налагодження комунікації, у т. ч. і задля організації життєдіяльності певних спільнот);

4) *катарсичну* (відреагування негативних або позитивних емоцій, спільне проживання складних емоційних станів, отримання психологічної підтримки);

5) *рекреаційну* (відпочинок, організація дозвілля);

6) *професійно-соціалізаційну* (входження, адаптація до професійних спільнот).

Таблиця

Медіапрактики активного типу, які реалізує молодь в умовах гібридного протистояння РФ та України (у %)

Медіапрактика	Ніколи	Інколи	Часто	Постійно	Часто + постійно
організація та підтримка волонтерства	41,8	38,2	16,2	3,8	20
оприлюднення власних робіт та їх популяризація	73,1	18,0	5,8	3,1	8,9
тролінг політичних опонентів	74,4	17,9	4,1	3,6	7,7
участь в іграх, де дійові особи – політики, державні діячі	83,7	10,5	3,6	2,2	5,8
поширення власних текстів політико-правового змісту	77,4	16,8	3,4	2,4	5,8
координація груп самооборони	80,7	14,0	3,4	1,9	5,3
ведення експертних блогів	88,4	6,5	3,6	1,5	5,1
блокування політичних опонентів	87,1	9,3	2,2	1,4	3,6
ДДОС-атаки на сайти органів влади або політиків	88,1	9,2	1,7	1,0	2,7

Висновки. Політико-правова активність молоді у віртуальному просторі насичена та різноманітна. Саморегульований розподіл функцій у межах певних медійних практик дає змогу користувачам з різноманітними потребами та психологічними особливостями реалізовувати різнотипові стратегії. Завдяки поєднанню активних, реактивних, пасивних медійних практик молодіжні спільноти стають суб'єктами медіапростору. Реалізація молоддю медіапрактик активного типу часто має діяльнісно-перетворювальний характер і може зумовлювати реальні зміни політико-правового середовища.

Література

1. В Києве военкомат “выкрал” студентов КПИ [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://podrobnosti.ua/2110812-v-kieve-voenkomat-vykral-studentov-kpi.html>
2. Вознесенська О. Л. Багатофакторна модель взаємодії у віртуальних групах: [Електронний ресурс] / О. Л. Вознесенська. – Режим доступа : <http://gorn.kiev.ua/group/text01.html>.
3. Дмитрук А. Никогда мы не будем братьями! [Електронний ресурс] / Анастасия Дмитрук. – Режим доступа : <https://www.youtube.com/watch?v=g2P2duQC9C0>

4. Как устроены Украинские Кибер-Войска: интервью с “белым хакером” Евгением Докукиным [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://antivirus.ua/content/uraine-cyber-army>
5. Комп'ютерна гра “Хамське яєчко” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://flash-game.org.ua/stuff/politichni/khamske_jaechko/23-1-0-5008
6. *Никоненко Л. В.* Медіапрактики як чинник становлення політико-правової свідомості студентів / Л. В. Никоненко // Психологічні науки: проблеми і здобутки : зб. наук. статей Київ. міжнар. ун-ту й Ін-ту соц. та політ. психології НАПН України. – К. : КиМУ, 2015. – Вип. 8. – С. 144–168.
7. *Никоненко Л. В.* Новітні медіапрактики як інструмент соціалізації студентської молоді / Л. В. Никоненко // Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції “Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення в контексті подолання кризи ринку праці” (1 грудня 2015 р., м. Київ) / уклад.: Л. М. Капченко та ін. – К. : ІПК ДСЗУ, 2015. – С. 177–182.
8. *Никоненко Л. В.* Роль медіа в становленні політико-правової свідомості особистості / Л. В. Никоненко // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. праць. – К., 2015. – № 3. – С. 300–309.
9. Обращение “Боевых бурят Путина” к перепуганным жителям Украины” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.youtube.com/watch?v=Y5avTS5H7o0>
10. Про “Армию Новороссии” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://newsonline24.com.ua/geroj-15-letnij-shkolnik-sobral-dannye-bolee-dvux-tysyach-separatistov>
11. Стратегическая онлайн-игра “Майдан” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://maidan.ru/>
12. Стюб [Электронный ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступа : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%8C%D0%BE%D0%B1>
13. *Фролов П. Д.* Види інформаційно-психологічних впливів та проблеми прогнозування їх наслідків / П. Д. Фролов // Людина у світі інформації : матеріали наук. семінару “Соціально-психологічні проблеми медіаосвіти: від медіабезпорадності до медіанезалежності”. – К., 2008. – С. 5–8.

References

1. V Kyieve voyenkomat “vykral” studentov KPI. [The recruitment office “stole” KPI students in Kiev]. (2016, September, 1), from <http://podrobnosti.ua/2110812-v-kyieve-voenkomat-vykral-studentov-kpi.html> (rus).
2. Voznesenska, O. L. (2016). Bahatofaktorna model vzaiemodii u virtualnykh hrupakh [Multifactor model of interaction in virtual groups] (2016, September, 1), from <http://gorn.kiev.ua/group/text01.html> (ukr).
3. Dmitruk, A. (2016). Nikogda my ne budem brat'yami! [“Do we not brothers”], (2016, September, 1), from <https://www.youtube.com/watch?v=g2P2duQC9C0> (rus).
4. Как ustroyeny Ukrainskie Kiber-Voyska: intervyyu s “belym hakerom” Yevgeniyem Dokukinyem [The interview with a “white hacker” Eugene Dokukina: How are Ukrainian Cyber-Troops] (2016, October, 1), from <http://antivirus.ua/content/uraine-cyber-army> (rus).

5. Kompiuterna hra “Hamske yaiechko” [Computer game “Boorish egg”] (2016, October, 1), from http://flash-game.org.ua/stuff/politichni/khamske_jaechko/23-1-0-5008 (ukr).
6. Nykonenko, L. V. (2015). Mediapraktyky yak chynnyk stanovlennia polityko-pravovoi svidomosti studentiv [Media-practices as a factor of social and psychological adaptation of internally displaced persons]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii* [Scientific Studies in Social and Political Psychology], 13(16), 3–13 (ukr).
7. Nykonenko, L. V. (2015). Novitni mediapraktyky yak instrument sotsializatsii studentskoi molodi [Latest media-practices as a tool socialization of students]. *Aktualni problemy profesiinoi oriantatsii ta profesiinoho navchannia naselenia u konteksti podolannia kryzy rynku pratsi* (2015, December, 1, Kyiv) [Issues of the day of professional orientation and vocational training of population in the context of overcoming of crisis at the market of labour] (pp. 177–182). Kyiv (ukr).
8. Nykonenko, L. V. (2015). Rol media v stanovlenni polityko-pravovoi svidomosti osobystosti [The role of media in the formation of political and legal personality of consciousness]. *Teoretichni i prykladni problemy psykholohii* [Theoretical and applied problems of psychology], 3, 300–309.
9. Obrashcheniye “Boevykh buryat Putina” k perepugannym zhitelyam Ukrainy” [Appeal battle bore to the frightened habitants of Ukraine] (2016, October, 1), from <https://www.youtube.com/watch?v=Y5avTSSH7o0> (rus).
10. Pro “Armiyu Novorossii” [About “The troops of Novorossiya”] (2016, October, 1), from <http://newsonline24.com.ua/geroj-15-letnij-shkolnik-sobral-dannye-bolee-dvux-tysyach-separatistov> (rus).
11. Strategicheskaya onlayn-igra “Maydan” [Strategic online-game “Maydan”], (2016, September, 1), from <http://maidan.ru/> (rus).
12. Stob, in Vikipediya (2016, October, 1), from <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%8C%D0%BE%D0%B1> (ukr).
13. Frolov, P. D. (2008). Vydy informatsiino-psykholohichnykh vplyviv ta problemy prohnozuvannia yikh naslidkiv [Types of information and psychological impacts and problems predicting their consequences]. *Liudyna u sviti informatsii* [The man in the world of information] (pp. 5–8). Kyiv (ukr).

Nikonenko L. V. Implementation of political and legal media practices in terms of hybrid war

Media practices are stereotyped and directed activities, which purpose is to operate the array of media content that carries information about events, social phenomena and processes in society through inclusion of the subject in interaction with information resources and media production. Media practices are classified by criteria of subjectness, dynamic of expansion, influence on personality and its social environment, functions, the direction of communication, perception of media production, media user’s type of activity and combination of media practices by particular parameter. It performs the results of the research on implementation of political and legal media practices in terms of hybrid war, which was conducted in 10 higher educational institutions of Kyiv (involving 15 students for individual interviews, 16 people for 4 group interviews and the expert survey involving 428 respondents). The

analysis of materials obtained during this research allowed describing and making the cases on implementation of such media practices as participation in coordination groups, TV appearances, “gibing”, spreading of socially significant information, faking information, expert blogging, virtual attacks on opponents, computer games and building of virtual reality. On the base of theoretical analysis, expert interviews, content analysis material of individual and group interviews, we have highlighted such functions of media practices as informative, communicative and coordinative, recreational, creative; emotional and cathartic, professional and socializing function. Statistically proven the importance of youth communities contribution in counteraction to information attacks provided in terms of hybrid war of Russia and Ukraine.

Key words: media practices, youth communities, political and legal awareness, informational war.

© **Никоненко Л. В.**

Ю. С. Чаплінська

МОДЕЛЬ ПРОЯВУ Я-КОНЦЕПЦІЇ ПРИ ПАРАСОЦІАЛЬНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Автор порушує два актуальних у дослідженні парасоціальних взаємин питання: перше – щодо внутрішньої мотивації людини при формуванні таких стосунків, друге – щодо особливостей їхнього впливу на Я-концепцію медіаспоживача. Як відповідь на перше питання виділено два основних мотиватори: суб’єктивне відчуття самотності, коли людина прагне до побудови стосунків із симулякром для заповнення внутрішньої порожнечі, і брак чіткої самоідентичності, коли вона обирає за еталон образ медіагероя і у всьому намагається його копіювати (наслідувати). Відповідь на друге питання дає авторська модель прояву Я-концепції при парасоціальній взаємодії, відповідно до якої люди поділяються на два типи – із задоволеною і незадоволеною потребою у прийнятті. Висловлюється припущення, що люди з незадоволеною потребою в прийнятті більшою мірою схильні до побудови парасоціальних стосунків, через які й намагаються цю потребу задовольнити в безпечній для себе формі.

Ключові слова: медіапсихологія, парасоціальні стосунки, медіаперсона, Я-концепція.

Проблема. В епоху становлення інформаційного суспільства в Україні, в умовах насиченої медіареальності народжуються нові форми взаємодії людини і медіа. Парасоціальні стосунки – це той новий тип взаємин між віртуальними медіаперсонами і живими людьми, який дуже цікавить медіапсихологів. Найбільш неоднозначними та цікавими для наукових пошуків, на наш погляд, є питання внутрішньої моти-